

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАТУС БІБЛЕЇЗМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються окремі аспекти взаємодії мовної й релігійної картин світу, впливу Біблії на розвиток сучасної української мови, з'ясовуються особливості дефініювання мовних одиниць, що сягають своїм корінням Святого Письма, зокрема біблійних лексем і фразеологізмів. Здійснюється спроба визначення статусу біблеїзмів у сучасній українській мові, окреслюються особливості їхнього стилістичного маркування в сучасних лексикографічних джерелах, доводиться необхідність широкого розуміння терміна «біблеїзм».

Ключові слова: мовна картина світу, релігійна картина світу, Біблія, біблеїзми, стилістичне маркування.

Поддубная Н. В. К вопросу о статусе библеизмов в современном украинском языке. *В статье рассматриваются отдельные аспекты взаимодействия языковой и религиозной картин мира, влияния Библии на развитие современного украинского языка, выясняются особенности дефинирования языковых единиц, берущих начало в Священном Писании, в частности библейских лексем и фразеологизмов. Осуществляется попытка определения статуса библеизма в современном украинском языке, очерчиваются особенности их стилистической маркировки в современных лексикографических изданиях, доказывается необходимость широкого понимания термина «иблеизм».*

Ключевые слова: языковая картина мира, религиозная картина мира, Библия, библеизмы, стилистическая маркировка.

Piddubna N. V. To the Problem of the Status of Biblical Lexis in Modern Ukrainian. *The article presents a review of certain aspects of interaction of the lingual and religious mappings of the world, the influence of the Bible on Modern Ukrainian, the peculiarities of defining language units that are rooted in Scripture, Biblical lexemes and phraseological units in particular.*

The topicality of the article is presupposed by the fact that today the majority of terms that refer to the field of language and religion interaction are disputable, thus, there is a need of their analysis and unification.

The aim of the article is to define the volume of the term Biblical lexeme in various scientific works and to word own attitude to its understanding for the sake of further unification of the linguistic terminological system of the Ukrainian language.

In the article, wide understanding of Biblical lexis is supported, including words, set phrases that have the structure of a phrase or a sentence, quotations and texts that are fragments of the Bible and are used in speech; also the appropriateness of the obligatory stylistic marking of Biblical lexis in dictionaries of explanatory type is grounded.

Key words: language mapping of the world, religious mapping of the world, the Bible, Biblical lexis, stylistic marking.

Лінгвістичні дослідження останніх десятиліть активно заповнюють ті прогалини, що вимушено утворилися внаслідок низки ідеологічних заборон у суспільстві в радянський період. Саме тому в полі зору мовознавців усе частіше виявляється Біблія й інші релігійні тексти (проповіді, псалми, молитви та ін.), з'ясовуються питання впливу Святого Письма та його перекладів українською мовою на розвиток культури загалом і мови зокрема, взаємодії мовної й релігійної картин світу.

Дослідники все активніше обговорюють термінологічну базу досліджень, оскільки на сьогодні значна частина термінів, що стосуються взаємодії мови й релігії, є дискусійною. До таких, зокрема, належать *біблеїзм*, *біблійність*, *бібліонім*, *релігійний стиль*, *релігійний дискурс*, *релігійна комунікація*, *релігіолект* та ін., що зумовлює актуальність цієї статті, мета якої полягає в з'ясуванні обсягу терміна *біблеїзм* у різних наукових дослідженнях і формулювання власної позиції щодо його розуміння для подальшого унормування лінгвістичної термінологічної системи української мови.

Зазначений термін є одним з найбільш активно вживаних. Однак у роботах українських науковців існують розбіжності як у його написанні (*бібліїзм* (М. Скаб, О. Решетняк та ін.), *біблеїзм* (Н. Андрейчук, І. Карамішева, Р. Зорівчак та ін.), так і в дефініюванні. Зокрема, значна частина дослідників керується тлумаченням О. Ахманової, уміщеним у «Словаре лингвистических терминов», де зазначено, що «*библейзм* (англ. Biblical expression) библейское слово или выражение, вошедшее в общий язык» [1, с. 66]. Як приклади, О. Ахманова наводить ФО *блудный сын*, *вавилонское столпотворение*, *подставить другую щеку* та лексему *фарисеи*. Значна частина російських дослідників (Е. Солодухо, С. Гужанов, Є. Верещагин, Г. Ліліч та ін.) термін *біблеїзм* потрактовує як синонім до поняття «біблійний зворот», «фразеологічна одиниця біблійного походження», «фразера біблійного походження» тощо [20, с. 31; 6, с. 90; 3, с. 90; 13, с. 106; 14, с. 143]. С. Гужанов такі мовні одиниці називає «фразами» біблійного походження [6, с. 90]. На думку В. Гака, це мовні одиниці, що мають спільне джерело походження – Біблію і є «спільним компонентом культури різномовних суспільств» [4, с. 54]. Фразеологічні словники, зокрема російських авторів М. Ашукіна й М. Ашукіної [2, с. 15], Л. Грановської [5, с. 7], української дослідниці А. Коваль [10, с. 9], такі мовні одиниці номінують крилатими словами чи висловами.

У виданні «Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів» за ред. С. Єрмоленко біблеїзми фактично обмежуються стійкими висловами, що набули статусу фразеологічних одиниць, порівн.: «біблеїзми – вислови зі Святого Письма, що вживаються в літературній мові, зокрема в художньому та публіцистичному стилях, з метою створення словесно-художніх образів. Наприклад: *нести свій хрест*, *адамові діти*, *святая святых*, *вавилонське столпотворіння*» [8, с. 23].

Згідно зі «Словником сучасної лінгвістики: поняття і терміни» А. Загнітка, *біблеїзм* (*бібліїзм*) – покликання в мовленні на книгу Біблії або цитата з неї, порівн. у Євангелії: *Погляньте на птахів небесних: вони не сіють, не жнуть, не збирають у житниці і Отець ваш Небесний годує їх* [9, с. 90], тобто, як видно, учений не наполягає на орфографічній уніфікації цих термінів, очевидно, сприймаючи їх як рівноправні, а при дефініюванні робить акцент на мовленнєвому характері цитат, узятих із Біблії, не конкретизуючи їхній характер. Однак у сучасному мовознавстві доволі поширеною є думка про бібліїзм як про «універсальну конотативну одиницю мови з певним символічним значенням, сформованим за контекстом Біблії чи біблійним сюжетом» [16, с. 41]. У такому разі в це поняття включають такі структурні різновиди, як лексичні бібліїзми (*Авель*, *Вавилон*, *Ірод*, *Каїн* та ін.); фразеологізовані

бібліїзми (*авилонський потоп, Давид і Голіаф, єгипетські кари* та ін.); пареміологічні бібліїзми (*віддати кесареві кесарево, а Боже Богові; не створи собі кумира* та ін.) [16, с. 42].

Спробу окреслити структурний аспект бібліїзмів здійснила М. Скаб [17, с. 13]. Дослідниця визначає бібліїзми як мовні одиниці, запозичені з Біблії, і відносить до них не лише традиційно фіксовані словниками біблійних крилатих слів та виразів власні назви (антропоніми, теоніми, агіоніми, топоніми *Ісус Христос, Адам, Єва, Каїн, Мойсей, Соломон, Ірод, Пилат, вавилон, Содом, гоморра, Назарет, Голгофа* та ін.) і загальні назви з чіткою біблійною конотацією (*апостол, фарисей, псалом, лепта, притча, заповідь, мироносиця, розп'яття, мученик* тощо), а також слова з не дуже виразною біблійною семантикою (*світло, світило* та ін.).

Загальноновизнаним ядром бібліїзмів вважають фразеологізми, значна частина яких уміщена не лише до словників біблійних слів та виразів, а й до загальнономовних фразеологічних і тлумачних словників, напр., до «Словника української мови» в 11-ти томах (СУМ-11): *лепта вдовиці* – «порівняно невеликий, убогий вклад у що-небудь спільне» [18, IV, с. 478]; *содом і гоморра*: «а) крайне безладдя; метушня, шум; б) крайня аморальність, розпуста, що панують де-небудь» [18, IX, с. 437]; *авилонське стовпотворіння* – «безладдя, гармидер, при якому люди не розуміють один одного» [18, IX, с. 722]. «Проте дуже багато біблійних усталених виразів мають будову речення – простого чи складного, вони зазвичай у тлумачні словники потрапляють дуже рідко», – зазначає М. Скаб [17, с. 13–14]. Це стосується, зокрема, таких крилатих виразів, як *Без волі Божої і волос не впаде; Не хлібом єдиним живе людина; Хто сіє вітер, той пожне бурю* та ін.

Учена цілком слушно зауважує, що обсяг бібліїзмів структурно не обмежується словами й реченнями: «Бібліїзми – це структурно ще ширше явище, до якого варто відносити й цитати та навіть цілі тексти. Найбільшими біблійними текстами-цитатами можна вважати господню молитву «Отче наш», яку знають практично всі носії мови, а також 50 (покаянний) та 90 (охоронний) псалми, які дуже багато людей щодня промовляють і часто цитують» [17, с. 13–14]. У тому, що статус бібліїзмів мають цитати з Книги книг, дослідниця, як видно, суголосна з А. Загнітком.

Таким чином, бібліїзми (саме такий орфографічний варіант пропонуємо з огляду на його більшу відповідність фонетичним і словотвірним особливостям української мови, адже в запозиченнях і похідних від них, якими є слова *Біблія, біблійний, біблеїзм, чергування [i] з [o], [e] не відбувається*), на нашу думку, можна витлумачувати як «слова, усталені вирази, що мають структуру словосполучення або речення, а також цитати й тексти, що є фрагментами Біблії й уживаються в мовленні».

Зазначимо, що нове видання «Словника української мови» у 20-ти томах (СУМ-20) чи не вперше в українській лексикографії вводить ремарку *бібл.* для стилістичної характеристики бібліїзмів, під яким, як зазначено в передмові до СУМ-20, розуміються «лексеми, які своїм походженням сягають тексту Біблії» [7, с. 26]. Хоча, як можна судити й із самого словника, й коментарів його укладачів, висловлених у науковій періодиці, як бібліїзми

в СУМ-20 маркуються не лише слова, а й вирази [15, с. 10]. Їхня кількість у цьому виданні значно більша порівняно з попередніми, наприклад, лише в першому томі СУМ-20 ужито 29 біблійних слів, а в СУМ-11 їх не було жодного. [15, с. 10]. Це стало можливим тому, що укладачі словника вважали одним із засадничих принципів якомога ширше використання Біблії й релігійних текстів, зауваживши: «Однією із засад укладання СУМ-20 є максимально повне представлення лексики й фразеології Святого Письма. Отже, при створенні нового словника української мови одним з найважливіших джерел поповнення його реєстру був текст Біблії, значення й авторитет якої переоцінити неможливо. Особливе місце цієї книги позначене тим, що вона є винятковою, підноситься над усіма іншими літературними творіннями людей, маючи особливий статус Божого одкровення як книга Божих слів, звернених до людей» [7, с. 26]. Крім одиниць на зразок *апостольство*, *богозневага*, *богозневажати*, *богопізнання* та ін., що вжиті в українському перекладі Біблії І. Огієнка, ремарку *бібл.* і, відповідно, указівку на розуміння як біблеїзмів набувають й окремі ЛСВ тих лексем, що сьогодні не сприймаються як біблійні через свою адаптованість у мові, однак своїм корінням сягають Біблії й зберігають у її тексті дещо відмінне від загальнономовного значення. Наприклад, лексема *віра*, окрім поданих у СУМ -11 значень «1. Упевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь. *Йшла* [Соломля] *уперто і завзято, з вірою, що її широкі й високі груди зламують усі перешкоди* (М. Коцюбинський); <...> // у кого. Впевненість у позитивних якостях кого-небудь, у правильності, розумності чиєїсь поведінки. *Я завжди був великим оптимістом і доте-пер не втратив віри у людей, у перемогу всього світлого над темрявою і злом* (М. Коцюбинський); 2. Те саме, що **довір'я**. *Без міри нема віри* (М. Номис)», подає суттєво відмінний від уключеного до СУМ-11 ЛСВ «3. *рел.* Визнання існування бога, переконання в реальному існуванні чогось надприродного. *Тут довелося зачепити питання і про бога і про чорта, про віру в першого і про всякі мудрощі другого* (Панас Мирний); // Те або інше релігійне вчення, віровизнання. — *Котилися І наші козаці Дурні голови, за правду, За віру христову* (Т. Шевченко) <...>» [18, I, с. 679] ЛСВ-бібліїзм з відповідною ремаркою, порівн.: «3. *бібл.* Дар Бога людині, завдяки якому встановлюється її зв'язок з Богом. *Одному бо Духом* [Святим] *дається слово мудрості, а другому — слово знання тим же Духом, а іншому — віра тим же Духом* (Біблія, пер. І. Огієнка); *Віра — від слухання, а слухання — через слово Христове* (Біблія, пер. І. Огієнка); // Визнання існування бога, переконання в реальному існуванні чогось надприродного. *Тут довелося зачепити питання і про бога і про чорта, про віру в першого і про всякі мудрощі другого* (Панас Мирний); // Те або інше релігійне вчення, віровизнання. — *Котилися І наші козаці Дурні голови, за правду, За віру христову* (Т. Шевченко) <...>» [19]. Так само ЛСВ-бібліїзми додано до лексем *беззаконний* — «2. *бібл.* Який суперечить Закону Божому. *Бо досить минулого часу, коли ви чинили волю поган, коли ви ходили в розпусті, у пожадливості, у пияцтві, у гулянках, у пиятиках, у беззаконних іделослужбах* (Біблія, пер. І. Огієнка) // у знач. ім. **беззаконний**, -ного, ч. Той, хто порушує Закон Божий. *Закон не покладений для праведного, але для беззаконних, та для неслухняних, нечестивих і грішників, безбожних та нечестивих, для зневажників батька та*

зневажників матері, для душоугубців) (Біблія, пер. І. Огієнка)» [19], *беззаконник* – «2. бібл. Той, хто порушує Закон Божий; грішник, нечестивець. *Бо ось вороги твої, Господи, бо ось вороги Твої згинуть, розпорошаться всі беззаконники!* (Біблія, пер. І. Огієнка); *І тоді-то з'явиться той беззаконник, що його Ісус Христос заб'є Духом уст своїх і знищить з'явленням приходу Свого* (Біблія, пер. І. Огієнка)» [19], *беззаконня* – «2. бібл. Сукупність дій, пов'язаних з порушенням заповідей та повелінь Божих; гріх, несправедливість, нечестя. *Ми прогрішилися та чинили беззаконня, і були несправедливі, і були несправедливі, і бунтувалися, і відвертали від Твоїх заповідей та від постанов Твоїх* (Біблія, пер. І. Огієнка); *Кожен, хто чинить гріх, чинить і беззаконня. Бо гріх – то беззаконня* (Біблія, пер. І. Огієнка); * Образно. *Я бачив таких, що орали були беззаконня та сіяли кривду, та жали її: вони гинуть від подиху Божого і від Духу гнівного Його позбавють!* (Біблія, пер. І. Огієнка)» [19] та ін. Прикметно, що укладачі СУМ-20 подають біблійні ЛСВ й до тих загальноновживаних лексичних одиниць, що поза релігійним дискурсом сприймаються як абсолютно побутові, однак у Біблії виявляють розширення семантики, часто набуваючи символічного значення. Наприклад, у лексеми *вівця*, окрім фіксованих у попередніх лексикографічних джерелах, зокрема в СУМ-11, ЛСВ «1. Невелика тварина родини порожнисторогих, яка дає вовну, м'ясо, молоко; самця барана. *Добра штука оті вівці: і кожух, і свита, і губа сита!* (Українське прислів'я); * У порівн. *І як вийшов Ісус, Він побачив багато народу, і змилувався над ними, бо були, немовби вівці, що не мають пастуха. І зачав їх багато навчати* (Біблія, пер. І. Огієнка)»; 2. *перен., зневажл.* Про покірну, лякливу людину. *Молодець проти овець, а проти молодця і сам вівця* (М. Номис)», подається ще й не фіксоване раніше значення-біблізм – «3. *перен., бібл.* Про людину, яка перебуває під наглядом, опікою, захистом Бога. *Я [Ісус Христос] Пастир Добрий! Пастир добрий кладе життя власне за вівці!»* (Біблія, Пер. І. Огієнка)» [19]. Укладачі словника цілком слушно підкреслюють: «Завдяки наявності біблійних значень Словник, а разом з тим і мова отримують інший, вищий комунікативний рівень, на якому Бог спілкується з людьми через Своє Слово – Біблію» [7, с. 26]. Очевидно, тут можемо розмірковувати про вияв впливу сакрального на профанне, про взаємодію категорій сакрум – профанум, що й виявляється в мові, зокрема й у розвитку полісемії. Як зазначає А. Ковтун, саме розвиток у мові полісемії є найвиразнішим свідченням тісного взаємозв'язку профанної та сакральної сфери в мові. Дослідниця наголошує, що «в історії української мови – це поява нових релігійних значень у загальноновживаних лексемах (як внутрішньомовна потреба, коли є поняття – немає слова, так і залежність від зовнішнього впливу – заміщення запозичень абсолютними й семантичними синонімами), утворення нерелігійних значень у релігійно-термінологічних одиницях» [11, с. 100].

Однак маркування фразеологізмів-біблізмів за допомогою ремарки бібл. є не скрізь. Зокрема, ФО заблукана (заблудла) вівця – «про людину, що порвала стосунки з тим середовищем, до якого раніше належала, або яка зійшла з правильного життєвого шляху. *В'яжуться люди в товариства... та й Івана беруть між себе. А він ходить, наче та блудна вівця* (Лесь Мартович); – *Так, нас запрошують. Бачиш, он вознище, заблукана вівця!* (П. Панч); *Піт*

вовчими очима проводжав свою заблукану вівию (П. Колесник)» [19], - попри те, що має біблійне походження, оскільки взяте з євангельської притчі Ісуса Христа (Мт 18, 12; також порівн.: Лк 15, 4-6) й включене до словників біблійної фразеології [12: 117-118]), у СУМ-20 як біблеїзм не позначається.

Лексема *гог* (*гога*), що вживається у стійкому виразі *гога і магога, гог і магог, гог-магог, гога-магога, гоги та магоги*) зі значенням — «за Біблією й Кораном — дикі, жорстокі народи, війна з якими нібито передуватиме кінцеві світу. Розкаже [пан Симейон], ...*як набіжать гоги та магоги, мов кримська татарва* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Страшно інших — тих народів невідомих племен диких — гогів і магогів, які придуть із земель східних, незаних, щоб покарати нас за гріхи наші!* (В. Малик)» — зазначеної стилістичної ремарки немає, як і не було її в СУМ-11, однак у дефініції наявна вказівка на біблійне походження цієї мовної одиниці. Подібне спостерігаємо й стосовно багатьох інших ФО-бібліїзмів, поданих без ремарки *бібл.* (*дерево життя* — за Біблією, *дерево* в Едемському саду, *плоди якого є джерелом вічного життя*. *І сказав Господь Бог: ось став чоловік, немов один із Нас, щоб знати добро й зло. А тепер коли б не простяг він своєї руки й взяв з дерева життя, і щоб він не з'їв, і не живив повік-віку* (Біблія, пер. І. Огієнка); *деревопізнання (знання) добра і (й) зла* — за Біблією, *дерево* в Едемському саду, *плодів якого Бог заповідав не їсти першим людям Адамові і Єві. І зростив Господь Бог із землі кожне дерево, принадне на вигляд і на їжу смачне, і дерево життя посеред раю, і дерево пізнання добра і зла* (Біблія, пер. І. Огієнка). Попри очевидність, фразеологізм *геєна вогненна* (*огненна*) — «пекло», хоч й ілюструється рядками з Біблії, однак зовсім не позначений як біблійний [19].

Із ремаркою *книжн.*, а не *бібл.* подається, наприклад і ФО *голос* (*глас*) *волаючого* (*вопіючого*) *в пустелі* (рідко *в пустині*), хоч цей вираз і походить зі Святого Письма (Ів 1, 23; Мт 3, 3; Мк 1, 3) та ін. Як видається, використання ремарки *бібл.* варто було б дотримуватися більш послідовно, адже позначення тієї чи тієї мовної одиниці як книжної, тобто такої, що характеризує одиниці, «не властиві живій усній мові, що використовуються звичайно в непобутових сферах спілкування (переважно в писемній мові), маючи стилістичні відтінки «вченості», піднесеності або архаїчності тощо» [7, с. 32], на нашу думку, не виключає її характеристики як біблійної. Тим більше, що цю одиницю фіксують словники біблійної фразеології (див., наприклад, [12, с. 41]).

Отже, у сучасному мовознавстві термін *біблеїзм* є активно вживаним, але орфографічно не нормованим і семантично не чітко окресленим. У своєму дослідженні дотримуємося широкого розуміння біблеїзмів, підтримуючи тих науковців (М. Скаб, А. Загнітко та ін.), які визначають їх як слова, усталені вирази, що мають структуру словосполучення або речення, а також цитати й тексти, що є фрагментами Біблії й уживаються в мовленні. Уважаємо за доцільне в лексикографічних джерелах тлумачного типу обов'язкову вказівку на біблійне походження тієї чи тієї мовної одиниці, зокрема фразеологізму, відповідною ремаркою *бібл.* Перспективу подальших досліджень убачаємо в з'ясуванні впливу бібліїзмів на розвиток сучасної української мови, їхньої лексикографічної фіксації й інтерпретації, що уможливить, зокрема, більш повне відображення релігійної картини світу в мовній картині світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ахманова О. С.** Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – [2-е изд.] – М. : Совет.энциклопедия, 1969. – 607 с.
2. **Ашукин Н. С.** Крылатые слова. Литературные цитаты. Образные выражения / Н. С. Ашукин, М. Г. Ашукина. – 4-е изд., доп. – М. : Худ. лит., 1988. – 528 с.
3. **Верещагин Е. М.** Библийская стихия русского языка / Е. М. Верещагин // Русская речь. – 1993. – № 1. – С. 90–98.
4. **Гак В. Г.** Особенности библейских фразеологизмов в русском языке (в сопоставлении с французскими библеизмами) / В. Г. Гак // Вопросы языкознания. – 1997. – № 5. – С. 53–56.
5. **Грановская Л. М.** Словарь имен и крылатых выражений из Библии : около 400 имен ; более 300 крылатых выражений / Л. М. Грановская. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ООО „Издательство АСТ”, ООО „Изд-во Астрель” 2010. – 383 с.
6. **Гужанов С. И.** О порядке слов в некоторых адъективно-субстантивных фраземах, восходящих к библейским сюжетам / С. И. Гужанов // Проблемы русской фразеологии. – Тула, 1978. – С. 90–96.
7. **Головні засади укладання Словника української мови в 20 томах // Словник української мови : у 20-ти томах. Передмова. Вступ. – К. : Наук. думка, 2010. – Т.1. – С. 6–58.**
8. **Єрмоленко С. Я.** Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
9. **Загітко А. П.** Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни : у 4 томах. – Т.1 (А-Й). – Донецьк : ДонНУ, 2012. – 402 с.
10. **Коваль А. П.** Спочатку було слово : Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 312 с.
11. **Ковтун А. А.** Розвиток полісемії лексем з релігійними значеннями: необразні семантичні деривати / А. А. Ковтун // Українська мова. – 2015. – № 1. – С. 86–102.
12. **Лепга** библейської мудрости : библейские крылатые выражения и афоризмы на шести языках : краткий русско-англо-белорусско-немецко-словацко-украинский словарь / Д. Балакова, Х. Вальтер, Н. Ф. Венжинович и др. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2014. – 240 с.
13. **Лилич Г. А.** Библеизмы как отражение воззрений эпохи / Г. А. Лилич // Библия и возрождение духовной культуры русского и других славянских народов – СПб. : ТООТК „Петрополис”, 1995. – С. 106–113.
14. **Мокиєнко В. М.** Загадки русской фразеологии / В. М. Мокиєнко. – М. : Высшая школа, 1990. – 160 с.
15. **Озерова Н. Г.,** Перший том Словника української мови в 20-ти томах / Н. Г. Озерова, В. А. Широков. // Мовознавство. – 2011. – № 2. – С. 3–13.
16. **Решетняк О. А.** Парадигма біблійних символів з онімним компонентом в українській лінгвокультурі : дис. канд. філол. наук. – Дніпропетровськ, 2015. – 203 с.
17. **Скаб М.** Вплив Біблії на українську мову: обшир, аспекти та основні проблеми їх вивчення / Марія Скаб // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : збірник наукових праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2016. – Вип. 772 : Романо-слов'янський дискурс, 2016. – С. 13–20.
18. **Словник української мови:** в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні / [редкол. : акад. І. К. Білодід та ін.]. – К. : Наук. думка, 1978–1988.
19. **Словник української мови : у 20-ти т. / Український мовно-інформаційний фонд НАН України; за ред. В. М. Русанівського. – К. : Наук. думка, 2010–2016. – Т. 1–6. <http://lcorp.ulif.org.ua/ExplS/>. – Дата доступу : 21.01.2017.**
20. **Солодухо Э. М.** Вопросы сопоставительного изучения заимствованной фразеологии / Э. М. Солодухо. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1977. – 159 с.

Піддубна Наталя Віталіївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, вул. Валентинівська 2, м. Харків, 61168, Україна.

E-mail : piddubna-n@mail.ru

tel.: +38 0974396510

<http://orcid.org/0000-0003-0331-0496>

Piddubna Nataliya Vitaliyivna – Ph.D in Philology, Associate Professor, Department Ukrainian Language, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Valentynivska Str. 2, Kharkiv, 61168, Ukraine.